

Politik och samhällsutveckling – vad är viktigt för de äldre

Göthe Anderson

Den politiska verksamheten formar samhällets utveckling. Det är viktigt att slå vakt om tryggheten för äldre och att verka för fortsatta reformer. Vid sidan av fortsatta förbättringar av pensionerna framstår utbyggnaden och förbättringen av bostäder, social service och omvårdnad för de äldre som en av politikens huvudfrågor. Det framhåller Göthe Anderson kommunalråd i Linköping och ordförande i kommunförbundets socialdelegation i denna artikel som han avslutar med de krav han menar att den fortsatta reformpolitiken kommer att ställa på oss alla.

Aldreomsorgen – Framtidens stora politiska fråga

Genom den politiska verksamheten formas samhällsutvecklingen. Ekonomiska förhållanden, produktion, teknik, vetenskap och idéer som utgör delar av samhällets och individernas verklighet kanaliseras in och bildar det mönster som formar samhällsutvecklingen. Ständigt i förändring och ständigt sökande nya vägar.

Vad är det i detta som är viktigt för de äldre? Behöver vi egentligen ställa frågan så? Vad är det som är viktigt för oss alla? Att vi har en bostad som passar våra behov. Att vi har ett arbete som ger oss bärgning och som vi trivs med. Att vi känner gemenskap med en krets av människor – stor eller liten. Att vi har ett mått av trygghet i tillvaron, så stort som det går att få i en värld av otrygghet. Att vi själva får vara med om att bestämma hur vi skall

ha det i vardagstillvaron och i det som behövs som avkoppling från vardagstillvaron.

Att åldras vore inte ett problem om inte samhället gjorde det till detta. Vi lever i ett samhälle som exklusivt är inrättat efter den unga aktiva och produktiva människans förutsättningar, den människa som är viljestark och som har krafter att protestera och göra sin röst hörd. Välfärden som vi så ihärdigt eftersträvar koncentreras till dessa kategorier – de anpassningsbara. Klyftan till de övriga i samhället vidgas därför ständigt. Detta innebär att vi lever i ett samhälle som är inrättat bla efter åldersegoistiska principer. Vi lever i ett åldersegoistiskt samhälle.

Dessa åldersegoistiska principer medför att människan värderas efter sin produktionskapacitet – inte efter andra kvalitéer. Ett sådant samhälle blir alltför ovänligt att leva i för andra människor, de som inte delar dessa värderingar och de som inte uppfyller kraven. Följden blir att de äldre människorna och andra stöts bort. De får inte dela gemenskapen.

Många av dem som idag är gamla har fått känna av fattigdom och arbetslöshet i ett samhälle där materiell trygghet, sjukvård och utbildning var förbehållet fåtalet. De har en självklar rätt till den välfärd som de själva varit med om att bygga upp. Det gäller materiell standard genom folkpension och ATP. Det gäller sjuk- och hälsovård. Det gäller mänsklig omtanke och samvaro med andra.

Vid sidan av fortsatta pensionsförbättringar framstår en kraftfull utbyggnad och förbättring av bostäder, social service och omvårdnad för de äldre som en av politikens huvudfrågor under de kommande åren.

Att åldras vore inte ett problem om inte samhället gjorde det till detta. — — — Vi lever i ett åldersegoistiskt samhälle.

Rätten till arbete

Vi hävdar allas rätt till arbete. Det som nu är mest aktuellt i den debatten är ungdomarnas rätt till insteg på arbetsmarknaden. Ungdomsarbetslösheten är ett mycket allvarligt samhällsproblem vars verkningar kommer att sträcka sig långt fram i tiden. Men vi får för den skull inte bortse från att rätten till arbete också är viktig för andra grupper som är med och konkurrerar om arbetstillfällena — de allt för få. Visst bör det vara en rättighet också för den något äldre att ha ett arbete. Inte bara under åren fram till pensioneringen utan också för tiden därefter. För den som så önskar och så vill.

Många ser fram mot pensioneringen med glädje och förväntningar, den skall ge frihet och möjligheter till självförverkligande. En frihet med pensionen som grundtrygghet och med möjligheten öppen till allt det som arbetet tidigare varit hinder för. För den kategorin är övergången till pensionärstillvaron en positiv händelse. Och ett av de grundläggande syftena med pensioneringen uppfylles.

Däremot måste nu övervägas ytterligare flexibilitet i pensionssystemet utöver den som möjligheterna till delpension från 60 år ger. Låsningen till en viss åldersgräns är egentligen ingen naturlig lösning för att ange när pensionering skall ske. Även om 65 år skulle motsvara genomsnittsbehovet av när pensioneringen skall träda in, så är det inte säkert att den åldersgränsen passar alla individer. Därför måste nu den flexibiliteten i pensionssystemet övervägas om uppnåendet av 65 års ålder ovillkorligen skall betyda uppbrott från förvärvslivet.

Naturligtvis gör stigande ålder och de krämpor som följer med den att det inte går att vara kvar i arbetslivet. Men det är en sak att acceptera en fysisk nödvändighet och en annan att behöva mista en betydelsefull del av sin tillvaro för att ett visst datum passeras.

En ur mänsklig och social synpunkt viktig reform skulle vara att ge större frihet åt den enskilde att

själv välja tidpunkt för sin pensionering.

Men för detta krävs en aktivare närings- och arbetsmarknadspolitik i landet, för att tillskapa fler nya arbetstillfällen som kan tillgodose allas rätt till arbete.

Bostaden

Varje bostadsområde måste fungera så att människors behov av vård, service, kultur och gemenskap kan tillgodoses. Här för krävs att en *social helhets-syn* mer än hittills sätter sin prägel på kommunernas bostadsförsörjningsplanering vare sig det gäller planeringen av nya områden eller förvaltning och förbättring av redan färdiga områden.

Ett annat viktigt krav är att segregation motverkas. Oavsett skillnader i inkomst, arbetsförhållanden och social ställning bör stora och små hushåll, ungdomar och äldre kunna bo i samma bostadsområde. Bostadssegregationen är självfallet inte enbart ett flerbostadshusproblem. Också många småhusområden präglas av en mycket ensidig hushållssammansättning med ett markant inslag av familjer med hög utbildning och hög inkomst medan det finns andra områden med en stark dominans av pensionärer.

Genom ett målmedvetet arbete med att skapa en god social miljö och motverka segregation i boendet kan därför mycket väsentliga insatser göras för att bekämpa orättvisor mellan olika samhällsgrupper, skapa trygghet och gemenskap mellan generationerna och höja levnadsvillkoren för dem som i särskilt hög grad är beroende av andras solidaritet. Härigenom kan tex förutsättningar skapas för att tillgodose de äldres behov av god omvårdnad i en välkänd omgivning, för att ge alla barn och ungdomar trygga, jämlika och stimulerande uppväxtvillkor eller för att ge handikappade, eller människor som hotas av social utslagning, ett normalt liv i gemenskap med andra.

En ur mänsklig och social synpunkt viktig reform skulle vara att ge större frihet åt den enskilde att själv välja tidpunkt för sin pensionering.

Det har otvivelaktigt hänt mycket när det gäller de äldres bostadssituation. Insikten om, att det vore för individerna och för samhället det bästa, om pensionärerna så länge som möjligt kan bo kvar i sin invanda miljö, är viktig. Det med stigande ålder ökande behovet av service bör kunna tillgodoses i den invanda miljön. Samhället måste kunna vara generöst i detta avseende. Och åtgärder för att erbjuda nödvändig service kommer ju också andra grupper tillgodo. Bevaras en närbutik för att de som har nedsatt rörlighet ändå skall kunna klara sina inköp, är det något som är till nytta för alla i det område där butiken ligger. Förbättrar man tillgänglighet och framkomlighet så hjälper det både de äldre och småbarnsfamiljerna. Kan de äldre efterfråga egna lägenheter även i nya områden så kan också ålderssegregationen motverkas. Det är en onaturlig situation att det i vissa områden under lång tid finns nästan bara unga familjer med småbarn. Den typen av segregation är inte mindre allvarlig än den socialgruppsrelaterade.

Det byggs inte längre några ålderdomshem. De har ersatts av servicehus. Det är ett stort steg i utvecklingen att de äldre, som har ett stort behov av hjälp i den dagliga tillvaron, ändå kan ha en egen dörr att stänga om sig.

Men samtidigt innebär servicehusen segregation. I de stora anläggningarna samlas många gamla människor. De har vad de behöver inom servicehusets område och behöver inte söka sig utanför detta. Det är egentligen det gamla ålderdomshemmet som finns kvar fast det blivit mänskligare och heter servicehus istället.

Det ligger ett dilemma i detta. I servicehuset kan de som bor där få den omvårdnad de behöver, individuellt avpassad efter vars och ens behov. De har stor trygghet, riskerar inte att bli liggande ouppäckta om de skulle drabbas av sjukdom eller olyckshändelse. Det är tryggt också för de anhöriga att veta detta. Men det är också olyckligt att skilja åldersgrupperna så mycket från varandra som sker i dagens samhälle. De unga familjerna och barnen i perifera villaområden – de gamla samlade i servicehusen. Ett dilemma också i den bemärkelsen att många äldre inte gärna vill bo i ett hus eller ett område med många barn och unga familjer. Den

.....
I de stora anläggningarna samlas många gamla människor. De har vad de behöver inom servicehusets område och behöver inte söka sig utanför detta. Det är egentligen det gamla ålderdomshemmet som finns kvar fast det blivit mänskligare och heter servicehus.
.....

som är äldre vill ofta ha lugn och ro och orkar inte med den rörligare och mer högljudda miljön som de yngre omger sig med. Därför sker det också spontant en uppdelning av boendet efter ålderstillhörighet. Vår omtanke om de äldre bör omfatta förståelse för detta, även om vi tycker att det naturligt sammansatta bostadsområdet bör kunna inrymma människor i alla åldrar. Vår strävan bör vara att söka uppnå sådana boendeformer och boendeförhållanden där människor i skilda åldrar kan leva tillsammans.

Den bostadspolitik som utvecklats de senaste åren är ju att bygga nästan uteslutande småhus som då förläggs till små nya villasamhällen utanför tätbebyggelsen. Detta är ett effektivt sätt att isolera åldringarna i sina bostäder väl åtskilda från all möjlig integration i nybyggda områden.

Den bostadspolitiska inriktningen präglas uppenbarligen också av den grundinställningen att pensionärerna skall bo kvar i sina bostäder och när de behöver ny bostad så är det servicelägenhet eller ålderdomshem som skall erbjudas.

Men hur skall man med en sådan bostadspolitisk inriktning, både vad gäller boendeform och bebyggelsens lokalisering, kunna skapa kontakter mellan generationerna i framtiden? Och just nu som vi för debatten om att få in pensionärer på daghemmen för att ge barnen olika generationskontakter, så bryter man förutsättningarna för detta genom den nya tidens bostadspolitik i många kommuner.

Solidariteten

Inom det parti jag företräder har solidariteten alltid varit ett grundläggande begrepp. Det har inte minst kommit till uttryck i den politik som partiet fört när det gäller sociala reformer. Också för framtiden är det solidariteten med svaga och utsatta grupper som

Om ett minskat antal förvärvsverksamma i framtiden skall klara en ökande försörjningsbörda behöver åtgärderna, som skall ge förutsättningarna för detta, vidtagas redan nu. En minskande arbetsinsats kan kompenseras bara med en ökande kapitalbildning.

den fortsatta reformpolitiken skall bygga på.

Dagens pensionärer från löntagargruppen har det totalt sett bättre än några andra pensionärsgenerationer från samma grupp haft före dem. Frågan är om de som nu är i verksam ålder kan räkna med att den standarden bibehålls. Det finns oroande tecken på att det inte blir så. Mycket beror dock på hur vi idag hanterar de frågor vars lösning får verkningar för våra framtida förhållanden.

Om ett minskat antal förvärvsverksamma i framtiden skall klara en ökande försörjningsbörda behöver åtgärderna, som skall ge förutsättningar för detta, vidtagas redan nu. En minskande arbetsinsats kan kompenseras bara med en ökande kapitalbildning. Den enda möjligheten att säkra en kapitalbildning av den storleksordningen, som är nödvändig, är genom ett av samhället organiserat kollektivt sparande. I realiteten står någon annan väg inte öppen. Löntagarfonderna är livsviktiga om vi skall hålla levnadsnivån uppe och även i fortsättningen kunna sörja för dem som lämnat förvärvslivet och för dem som så småningom skall ta över.

De potentiella resurserna för att hålla levnadsnivån uppe torde finnas. Det gäller dock att finna vägarna för att på bästa sätt ta till vara dessa resurser. Det gäller också att göra en rättvis fördelning.

Anspråken på den offentliga sektorn är stora och ökande, värden av de gamla, barnomsorgen, miljö- och hälsovårdsfrågorna för att nämna några. Behovet av arbetsinsatser finns men inte pengar till investeringar och drift.

Den gemensamma sektorn svarar för en oerhört viktig del av vår välfärd. Det finns också ett direkt samband mellan den gemensamma sektorn och våra möjligheter att utveckla den industriella slagkraft och den ekonomiska styrkan i vårt samhälle. Därför

vill jag tillbakavisa den typ av angrepp som tar sig uttryck i att beskriva den gemensamma sektorn som en rundgång av skatter och sociala förmåner. Vårt land har nått sin ställning som industrination tack vare och inte trots utbyggnaden av den gemensamma sektorn.

Lika ofrånkomligt är att den gemensamma sektorn i dagens ekonomiska situation har viktiga offensiva uppgifter. Detta är ett viktigt inslag i den ekonomiska politik som utformats för att utveckla vår ekonomi, för att skapa arbete, trygghet och utveckling.

Är det då möjligt att fortsätta utbyggnaden av den gemensamma sektorn när vi befinner oss i ekonomiska svårigheter och när kommunalskatten har närmat sig vad många anser vara ett tak? Låt mig formulera ett svar på denna fråga på följande sätt: Visst skall vi fortsätta att bygga ut den gemensamma sektorn. Men vi skall inte för ett ögonblick blunda för de krav detta kommer att ställa på den ekonomiska politiken, på skattepolitiken och på kapitalbildningen i vårt samhälle.

Medbestämmande

Rätten till arbete, rätten till en bra bostad och rätten till vård och hjälp när krafterna sviker är viktiga för de äldre. Samhället måste solidariskt ställa upp som garant för samtliga dessa rättigheters bestånd och utveckling. Vi bör också se till att vi inte bara planerar för de äldre, det är i alla parter intresse att vi planerar tillsammans.

Åtgärder för att anpassa pensioneringstidpunkt och fortsatt yrkesverksamhet till varandra, bör föregås av att man tar reda på vad de som redan pensionerats eller som snart skall pensioneras har för önskemål och synpunkter. På det sättet kan man få underlag till genomförande av realistiska åtgärder. Detsamma gäller bostäder och service. Där borde brukarinflytandet vara betydligt större än det

De flesta har klarat att bestämma över sina egna angelägenheter tidigare och den förmågan upphör inte med någon mystisk automatik när pensionsåldern är uppnådd.

Det som är viktigt för oss alla är också viktigt för de äldre.

för närvarande är. Inte bara i planeringen utan också när det gäller den löpande verksamheten. Vi börakta oss för att ikläda oss förmyndarrollen gentemot alla som passerat pensionsåldersgränsen. De flesta har klarat att bestämma över sina egna angelägenheter tidigare och den förmågan upphör inte med någon mystisk automatik när pensionsåldern är uppnådd. Borde det egentligen inte vara självklart att det vid varje servicehus skulle finnas en styrelse sammansatt av hyresgäster och personal med befogenhet att inom en anvisad ekonomisk ram besluta i frågor gällande anläggningen och verksamheten där.

Åtgärder

I rubriken ställdes frågan: "Vad är viktigt för de äldre?" Svaret är: "Det som är viktigt för oss alla är viktigt också för de äldre".

- Att få bestämma över sig själv och sina förhållanden
- Att ha ett arbete
- Att ha en bostad som till läge och utrustning motsvarar det bostadsbehov man har
- Att ha tillgång till den service man behöver
- Att ha trygghet

Den fortsatta reformpolitiken måste därför vara inriktad på handlingslinjer som ansluter till det som i punkterna ovan angivits som viktigt. Åtgärder med detta syfte är till nytta för samhället som helhet och innebär inte något ensidigt gynnande av en viss grupp. *Det kräver dock att vi på sikt är beredda att ge efter på individuella önskemål till förmån för en förstärkning av tjänsteproduktionen inom den offentliga sektorn.*

Glöm ej

att förnya prenumerationen för 1979 på

Socialmedicinsk tidskrift

Helår kr 70:–

För studerande helår kr 40:–

Kollektivprenumeration kr 60:–

(minst 25 ex pren direkt hos redaktionen)

Socialmedicinsk tidskrift

Fack, 104 01 Stockholm 60,

Tel 08/87 3491, Postgiro 1179-1

Livi
Sverige.

G.Haldón Brattström: Vägen genom Haldón.

Om en psykisk tillfrisknandeprocess
Cirkapris 46:–

"... ett strålande positivt dokument ... om att psykosen också kan fungera som väg. En extatiskt förhöjd livskänsla som vidgar och intensifierar läsarens egen värld." *Birgitta Trotzig*

Tidigare utgivna:

Marie-Louise Huss:

VARIT VÄLDIGT NÄRA DÖDEN

Dagbok från dödens gränstrakter.

Tora Dahl: NÄR JAG VAR SJUK

Upproriskt och medryckande om vårdsmiljön.

**Lars-Gunnar Emmoth: FRAGMENT PÅ HJUL
PÅ HJUL TILL AMERIKA**

Frispråkiga reseböcker av en rullstolsbunden.

Författarförlaget

Box 3104, 103 62 Stockholm

Ring 08-11 88 00 och begär katalog